

Dedemin defterinden bir masal:

ŞAHZADE VE BEZİRGÂN

Merve AHISKALI

Bu senenin yarıyıl tatilinde güzel bir şey oldu: Azerbaycan'da yaşayan dedemle ninem Ankara'ya, bize geldiler. Onlarla beraber geçen tatil çabuk bitti.

Bir gün babaannemin elinde bir defter gördüm. Nenem hem okuyor hem de ağlıyordu. Çok eski ve yıpranmış defterde ne vardı ki ninem onu okuyup ağlıyordu? Çok merak ettim. Ondan aldım, baktım: Kiril alfabesiyle yazılmış bir şiir defteri. Nineme, "Bu nasıl şiirdir ki sizi üzüyor?" diye sordum. Güller ninem, iç geçirerek, hüzünlü bir sesle, "Bu defter babamın, yani senin dedenin yadigârıdır. Okudukça hatırlar canlanır, kimler geldi kimler geçti diye düşünürüm, dayanamam ağlarım." dedi. Ona dedemi sordum, nasıl biriydi... Bu deftere neler yazmıştı acaba...

Dedem, Ahıska'nın Adigön kazasının Gomoro köyünde dünyaya gelmiş. Liseyi okumuş, muhasebe kursu almış, öğretmenlik yapmış ve kolhozlarda muhasebeci olarak çalışmış. Aynı zamanda medrese eğitimi olan dedeme Molla Mehdi derlermiş. Türkçe, Arapça, Gürcüce ve Rusça yazıp okuyabilirmiş. Köyün

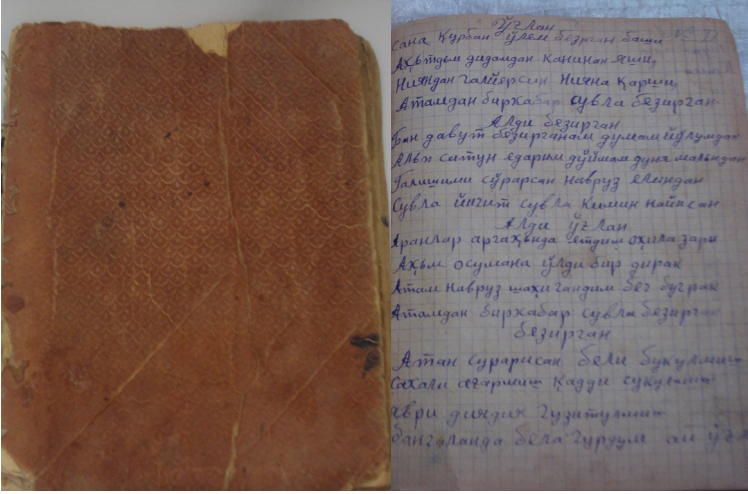
hocasıymış. Onun için de İkinci Dünya Savaşı'na götürülmemiş. Her köyden birkaç kişi kalmış; bizim köyden de dedem savaşa gitmemiş ve arka plânda hizmete devam etmiştir.

Ninem bu bilgileri kendi hâlince heyecanla anlattı bana. Sonra da ilâve etti:

"Torunum, ben 1945 yılının şubat ayının sonlarında dünyaya gelmişim. Sürgünde o kış gününde, yurdundan çıkarılmış, evsiz eşiksiz, açlık ve hastalığın kol gezdiği o devirde dünyaya gelmişim. İnsanlar var olan çocuklarını barındırmakta zorlanırken o soğuk gecelerde ben dünyaya gelmişim. Zekiye anam sürgün yoluna çıkarken beş aylık hamile imiş bana. Bin bir çileyle sürgün yolculuğunu tamamlamış. Benden sonra bir kız çocuğu daha dünyaya getirmiş. Sonra hastalanmış, yatağa düşmüş. İşte bu yolculuk ve sonrasının meşakkatleri içinde soğuktan hasta olmuş. Daha sonra da felç... Yıllarca hasta yattı. Özbekistan'dan Azerbaycan'a geldik. Orada anam vefat etti.

"Sürgünden on yıl geçmişti. Zalim Stalin ölmüş, üzerimizdeki sıkıyönetim kalkmıştı. Halkımız biraz ferahlamıştı. Artık millet birbiriyle

görülebiliyordu. Akrabalarını bulanlar bir köye toplanmaya çalışıyorlardı. Eskiden Ahıska'da olduğu gibi akşamları bir araya geliyorlar, herkes başından geçeni anlatıyor ve yakın akrabalarına ulaşmak için bilgi ediniyorlardı. Bu arada ihtiyarlar da düştüğümüz bu durumla ilgili yorumlar yapıyorlardı.

“Vatandan uzaklarda, geleceğimiz üzerine konuşuluyordu. Hazır bir araya gelmişken de eskileri hatırlayarak çeşitli hikâyeler anlatılıyordu. Babam bu toplantılarda anlatılan hikâyeleri, masalları, destan ve koşmaları ezbere biliyordu. Gelip evde de bize naklediyordu. Şahmerdan ağabeyimle amcaoğlu Ayvaz çok zekiydi. İlk duyduklarında yarısını, ikinci defa anlatıldığında hepsini ezber ederlerdi. Babam bazen mahsus hatalı söyler, onlar da hemen müdahale eder ve atladın baba ondan sonra şu şiir geliyor diye uyarırlardı.

“Ben dokuz on yaşlarındayım. Bu defterin yazıldığı günleri hatırlıyorum. Babam, bu defterin yazılmasını özellikle kendisi istemişti. Bir gün olur da ben dünyadan göçersem bu sizlere hatıra kalsın; beni yâd edersiniz, derdi. Birkaç tane Âşık Sefilî'den hatırladığım var bir de Şenlik ve Sümmanî'yle ilgili hatırladıklarım var, onları da yazdırayım; bizden sizlere hatıra kalsın, demişti.

“Şimdi babamın ölümünden kırk yıl geçti... Azerbaycan'ın Şamhor rayonunun Pittilli köyünde vefat eden babam, yüzlerce insana okuma yazma öğretmiştir. Dinî bilgilerle namaz surelerini, ibadet ve adetlerimizi yaşatmak için

gece gündüz çalışmıştır. Daha sonra bir araya toplanmaya çalışan Gomoro köyünün sâkinlerine önderlik etmeye çalışmıştır. Etrafta saygı gösterilen biriydi babam.

“Yazdırmış olduğu defterin yani elimde tutmuş olduğum bu defterin yaşı 60'a varır. Babam rahmetli 1955-1958 yılları arasında peyderpey yazdırmıştır. Defterin içerisindeki notlarda bu tarihlere rastlanmaktadır. İşte bu tarihi defterden sana bir kısa hikâyeyi okuyayım...

“Nevruz Elinin bir padişahı varmış. Bu padişahın da tek bir oğlu varmış. Oğlan belli bir yaşa geldikten sonra başka diyarları görmek için ticaret kervanlarıyla gitmek istemiş. Fakat her defasında babası mani olmuş. Günlerden bir gün oğlunun ısrarına dayanamamış ve izin vermiş. Bu kervan ülkeler dolaşmış, diyarlar gezmiş. Bir yerde yolları kesilmiş, malları talan edilmiş ve insanları kul olarak satılmış. Bir ülke padişahı tarafından köle olarak satın alınan oğlan ki adı da Bey Böyrek'tir, verilen emirleri yerine getirmeyince zindana atılmış. Yıllarca zindanda kalan oğlan, bir gün zindanın küçücük penceresinden bakarken tanıdık bir sima görmüş. Benzettiği kişi olup olmadığını anlamak için seslenmiş, pencere önüne gelen yolcuya kim olduğunu, nereden geldiğini sormuş; bakalım ne demiş:

Oğlan

*Sana kurban olem bezirgân başı,
Axtıdım didamdan kan ile yaşı,
Nereden geliyorsun, nereye karşı,
Atamdan bir haber söyle bezirgân.*

Bezirgân

*Davut bezirgânım, dönmem yolundan,
Alıp satarım, doymam dünya malından,
Gelişimi sorarsan, Nevruz elinden,
Söyle oğlan, söyle kimin neyisin?*

Oğlan, konuştuğu insanın Nevruz elinden gelen bir tacir olduğunu ve kendisini tanıdığını hatırladı. Davut ismindeki bu tacir, oğlanın babasını sevmez ve çok da yalan söylemiş.

Oğlan bu tüccarın babasını sevmediğini ve alacağı haberlerin de hiç hoş bir haber olmayacağını düşünmüş. Yılların hasretine dayanamayarak yine de ona şahın oğlu olduğunu ve babasından haber almak istediğini sormaya karar vermiş; bakalım ne demiş:

Oğlan

*Erenler dergâhında ettim dilek,
Âhım asumana oldu bir direk,
Atam Nevruz şahi, kendim Bey Böyrek,
Atamdan bir haber, söyle bezirgân.*

Bezirgân

*Atan sorar isen beli bükülmüş,
Sakalı ağarmış, kaddi sökülmüş,
Yavru diya diya gözü tklmş,
Ben gelende böyle gördüm ay oğlan.*

Babasıyla ilgili duydukları, oğlanı üzmüştü. Biraz kendine geldikten sonra düşündü ki bu Davut Tacir zaten babamı sevmezdi, ondan böyle kötü haber veriyor Annemi sorayım, bakalım belki hoş haber verir. Bakalım ne dedi:

Oğlan

*Erenler dergâhında âh figanam,
Yıkıldı başıma ta ile xanam,
Acep nasıl oldu o garip anam,
Anamdan bir xeber söyle bezirgân!*

Bezirgân

*Anan sorar isen yürek paralar,
Yollarına baxıp geymiş karalar,
Ya ölmüştür ya da ölür bu aralar,
Ben gelende bele gördüm, ay oğlan!*

Anasından babasından aldığı haberler oğlanı üzmüştü. Belki bacım iyidir, bir de onu sorayım, belki iyi haber alırım dedi:

Oğlan

*Erenler dergâhında âh ile zarım,
Yıkıldı başıma ta ile taxım,
Acep nasıl oldu Gleser bacım,
Bacımdan bir xeber söyle bezirgân.*

Bezirgân

*Bacın sorar isen elinde desti,
O kulaç saçları belinden kesti,
Kardeş diye diye umudu kesti,
Ben gelende böyle gördüm ay oğlan.*

Anasının babasının perişan olduğunu ve bacısının da umudu kestiğini öğrenen genç, ne yapacağını şaşırmıştı. Aklına sevdiği kız geldi. O bizim aileden değil, belki ondan bir hayırlı haber alırım diye bir umut...

Oğlan

*Nevruz elinin kamışı sazi,
Bağırır rdeği, çağırır kazı,
Ađ kavunun, boz kabağın kızı
Kabağın kızından bana bir xaber...*

Bezirgân

*Yığıldılar bir araya geldiler,
Gör ki kimi kime layık gördüler,
Senin kızı Baltacı'ya verdiler,
Ben gelende böyle gördüm ay oğlan...*

Sorduğu bütün sorulara kötü haberler almıştı. Fakat yine de sağ salim olmaları iyi bir haber sayılabilir. Bununla tesell etti kendini.

Sabretmekten başka are yoktu.

Nihayet yıllar geçti, cezası bitti. Zindandan kurtuldu. ıkar çıkmaz evine, Nevruz iline gelen oğlan, geldiğinde ne görsün! Geldi gördü ki, bezirgânın söyledikleri doğru değil. Babası, anası, bacısı ve sevdiği, zgn fakat iyidiler; sağ ve selâmetteydiler. Oğlan, yalan söyleyen o tüccarı bularak meydanda ibret olsun diye cezalandırmış. Ardından da sevdiği kızla evlenmiş; kırk gün kırk gece düğün yapmışlar.

*

Gller ninemin baba yadigârı o defterde daha neler var... Hikâyeler, atışmalar, maniler...

Merve Ahıskalı, 1999-Ankara doğumlu olup Etimesgut Lisesinde ğrencidir (Babası Adem Ahıskalı, 1966 Azerbaycan); yanındaki ninesi Mehdi kızı Gller, 1945 Özbekistan doğumlu. Dedesi Nedim Aliyev, 1937 Ahıska doğumludur.

Not: Bu yazı **Bizim Ahıska** Yazı İşleri'nde redakte edilmiştir.